

УДК 378.147:355.23:159.98

DOI: <https://doi.org/10.35774/gsip2026.01.304>

Ігор РОМАНЮК

кандидат педагогічних наук, доцент

провідний науковий співробітник

Наукового центру зв'язку та інформатизації

Військового інституту телекомунікацій

та інформатизації імені Героїв Крут

м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0427-5645>

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ТАКТИЧНОГО РІВНЯ З ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ПЕРСОНАЛУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИЛАХ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Анотація. Сучасні виклики, зумовлені безпековою ситуацією та трансформацією сектору оборони України, потребують формування нової концепції військової освіти, орієнтованої на підготовку офіцерів тактичного рівня, здатних організувати психологічну підтримку (психологічне забезпечення, далі – ПЗ) персоналу в умовах професійної діяльності. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування педагогічної системи підготовки офіцерів тактичного рівня до організації психологічної підтримки (ПЗ) персоналу. Педагогічну систему підготовки офіцерів тактичного рівня з організації психологічної підтримки (ПЗ) персоналу розроблено як складну багатокомпонентну структуру із сукупністю взаємопов'язаних підсистем. У ній виокремлено низку взаємопов'язаних блоків: цільовий (стратегічні орієнтири підготовки, нормативно-правові засади та очікуваний результат – сформовану готовність офіцера до організації психологічної підтримки (ПЗ) персоналу), методологічний (система наукових підходів, закономірностей і принципів, що визначають логіку побудови освітнього процесу), організаційно-методичний (педагогічні умови, форми, методи та засоби підготовки, включаючи моделювання професійних ситуацій і використання сучасних освітніх технологій), процесуально-діяльнісний (інноваційні форми навчальної, тренувальної та дослідницької діяльності) і контрольньо-діагностичний

(компоненти, критерії, показники і рівні готовності із подальшим моніторингом і корекцією освітнього процесу).

Показано, що ефективність системи забезпечується її внутрішньою узгодженістю та взаємодією всіх блоків, що створює умови для поетапного формування готовності офіцерів тактичного рівня до організації психологічної підтримки (ПЗ) персоналу. Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення змісту та організації військової освіти в сучасних умовах.

Ключові слова: педагогічна система, офіцери тактичного рівня, психологічна підтримка (психологічне забезпечення) персоналу, військова освіта, сили оборони України, професійна підготовка, психологічна готовність, структурні блоки.

Ihor ROMANIUK

Candidate of Pedagogical Sciences

Associate Professor, Leading Researcher

Scientific center of communication and information technologies

Kruty Heroes Military Institute of Telecommunications

and Information Technologies

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0427-5645>

THE EDUCATIONAL SYSTEM FOR TRAINING TACTICAL-LEVEL OFFICERS IN THE ORGANISATION OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR PERSONNEL IN THEIR PROFESSIONAL ACTIVITIES WITHIN THE DEFENCE FORCES OF UKRAINE

Abstract. Contemporary challenges driven by the security situation and the transformation of Ukraine's defence sector require the development of a new concept of military education focused on preparing tactical-level officers capable of organising personnel psychological support in professional military activity. The aim of the study is to provide a theoretical substantiation of a pedagogical system for training tactical-level officers in organising personnel psychological support.

A pedagogical system for training tactical-level officers in organising personnel psychological support has been developed as a complex multi-component structure comprising a set of interrelated subsystems. Within the structure of the proposed pedagogical system, several interconnected blocks are identified: a target block (strategic guidelines of training, regulatory and legal foundations, and the expected outcome – formed readiness of officers to organise psychological

support for personnel), a methodological block (a system of scientific approaches, regularities, and principles determining the logic of educational process design), an organisational and methodological block (pedagogical conditions, forms, methods, and means of training, including professional situation modelling and the use of modern educational technologies), a procedural and activity block (innovative forms of educational, training, and research activities), and a control and diagnostic block (components, criteria, indicators, and levels of readiness with subsequent monitoring and correction of the educational process).

It is demonstrated that the effectiveness of the system is ensured by its internal coherence and interaction of all blocks, which creates conditions for the gradual formation of tactical-level officers' readiness to organise personnel psychological support. The obtained results can be used to improve the content and organisation of military education under contemporary conditions.

Keywords: pedagogical system, tactical-level officers, personnel psychological support, military education, Defence Forces of Ukraine, professional training, psychological readiness, structural blocks.

Постановка проблеми. Воєнний стан, запроваджений у нашій країні з лютого 2022 року, поставив перед системою вищої освіти України безпрецедентні виклики [Пилипчук та ін., 2024]. Вищі військові навчальні заклади та заклади вищої освіти (далі – ВВНЗ, ЗВО), які є ключовими інституціями у підготовці висококваліфікованих кадрів для захисту держави, активно впроваджують системні зміни [Рахманов, 2023]. Головними напрямками адаптації освітнього процесу у цих закладах, за твердженням А. Кучерявого, стали оновлення навчальних програм згідно з актуальними умовами, інтеграція бойового досвіду в освітній процес, перегляд форматів навчання [Кучерявий, 2022], впровадження інноваційних методик викладання та забезпечення психологічної підтримки (психологічного забезпечення) курсантів та викладачів.

На тлі воєнної агресії РФ проти України особливо важливого значення набуває інтенсифікація практичної підготовки офіцерів тактичного рівня освіти з організації психологічної підтримки (психологічного забезпечення) персоналу у системі військової професійної освіти. Водночас процес розвитку сучасних Збройних Сил України супроводжується підвищенням вимог до вишколу військ, а також до ефективного здійснення психологічної підготовки особового складу з'єднань (військових частин та підрозділів) до виконання ними завдань за призначенням [Рижиков, & Діденко, 2021]. Психологічна кваліфікація військовослужбовців є організованим та цілеспрямованим процесом формування у військовослужбовців психологічної готовності до виконання бойових завдань та психологічної стійкості до негативної дії стресових чинників. Однак, незважаючи на об'єктивну необхідність удосконалення психологічної підготовки особового складу у системі бойової підготовки з'єднань та військових частин, пошук шляхів цього вдосконалення ще не знайшов системного відображення у науковій та методичній літературі.

Для успішного виконання завдань військовослужбовцям необхідно мати великий спектр соціально-психологічних та психофізіологічних якостей (відповідальність, дисциплінованість, стресостійкість, оцінка обстановки та реагування на її зміну, прогнозування розвитку подій, контроль за виконанням поставлених завдань, вміння діяти у стресовій обстановці, гнучкість та гострота мислення тощо) [Бойко, & Хомчак, 2017]. Однак значна частина командирів підрозділів відзначає недостатню кваліфікацію підготовки офіцерів тактичного рівня до виконання завдань, пов'язаних із морально-психологічним забезпеченням діяльності персоналу [Polusny, & Erbes, 2023].

Необхідність розроблення педагогічної системи підготовки офіцерів тактичного рівня з організації психологічної підтримки (ПЗ) персоналу зумовлена низкою чинників. По-перше, сучасні умови виконання завдань у силах оборони України вимагають підвищення ефективності управління підрозділами з урахуванням психологічних аспектів діяльності особового складу. По-друге, рівень сформованості психолого-педагогічної компетентності, управлінської культури та готовності до професійної взаємодії у частини офіцерів не повною мірою відповідає сучасним вимогам. По-третє, існуюча система підготовки військових кадрів потребує вдосконалення в напрямі інтеграції психологічної складової у професійну підготовку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних наукових дослідженнях психологічна підготовка військових фахівців розглядається як складне міждисциплінарне явище, що поєднує педагогічні, психологічні та організаційні підходи до формування професійної готовності до дій у стресових і бойових умовах. Науковці акцентують увагу на різних аспектах цієї проблематики, зокрема у дослідженнях розглянуто: теоретичні засади психологічної підготовки військових фахівців у сучасних конфліктах (В. Бойко та Р. Хомчак [Бойко, Хомчак, 2017]), питання формування психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань (О. Кокун, В. Мороз, І. Пішко та Н. Лозінська [Кокун та ін., 2021]), організаційні засади психологічної підготовки у ЗСУ (В. Клочков [Клочков, 2023]). Окремий науковий напрям становлять дослідження трансформації військової освіти в контексті стандартів НАТО (В. Клачко, С. Білявець, О. Діденко та Ю. Дем'янюк [Клачко та ін., 2022]), проблеми розвитку та якості військової освіти в Україні (В. Рахманов [Рахманов, 2023]), психолого-педагогічні засади підготовки військових фахівців (Я. Пилипчук [Пилипчук, 2025]), системний підхід до формування готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності (В. Рижиков та О. Діденко [Рижиков, Діденко, 2021]), О. Семененко [Семененко, 2025] та ін.), питання організації психологічної підтримки персоналу у силах оборони України в контексті зарубіжного досвіду (І. Романюк та О. Дегтяр [Романюк, Дегтяр, 2025]). Водночас недостатньо розробленими залишаються питання цілісної педагогічної системи підготовки офіцерів тактичного рівня до організації психологічної підтримки персоналу в силах оборони України.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та характеристика складників педагогічної системи підготовки офіцерів тактичного рівня до організації психологічної підтримки (психологічного забезпечення) персоналу в умовах професійної діяльності в силах оборони України.

Виклад основного матеріалу. Необхідність удосконалення системи військової освіти загалом та підготовки офіцерів тактичного рівня зокрема, на думку В. Клачко та співавторів, викликана такими умовами і чинниками: інтеграцією військової освіти в сучасний освітній простір із урахуванням національних і міжнародних стандартів; оптимізацією структури та змісту підготовки офіцерських кадрів згідно з актуальними потребами сектору безпеки і оборони; наявністю певних прогалин у підготовці, що не в повному обсязі забезпечують потреби у фахівцях з організації психологічної підтримки (ПЗ); а також залежністю якості підготовки від ефективності управління всіма ланками освітнього процесу [Клачко та ін., 2022, С. 93]. Таким чином, розроблення та впровадження цілісної педагогічної системи є необхідною умовою підвищення ефективності підготовки офіцерів тактичного рівня в сучасних умовах.

Професійна підготовка офіцерів у ВВНЗ (ЗВО), на думку О. Семененко, спрямовується на формування професійно значущих якостей особистості, розвиток психологічної стійкості, управлінських умінь та компетентностей, необхідних для ефективної організації психологічної підтримки (ПЗ) персоналу в умовах службово-бойової діяльності. Професійна підготовка майбутніх офіцерів, на думку автора, передбачає використання різноманітних форм, методів і засобів педагогічного впливу, спрямованих на розвиток їхньої готовності до роботи з особовим складом у складних та стресогенних умовах [Семененко, 2025, С. 330]. Водночас специфіка військово-професійної освіти визначається особливостями змісту освітніх програм, технологій навчання та нормативно-правового забезпечення, що регламентується як загальнодержавним законодавством у сфері освіти, так і відомчими документами сектору безпеки і оборони. Підготовка офіцерських кадрів здійснюється з урахуванням сучасних викликів і загроз, перспектив розвитку Збройних Сил України та інших складових сил оборони (далі – ЗСУ та ІССО), а також особливостей професійної діяльності офіцера тактичного рівня.

Важливою основою такої підготовки є врахування тенденцій розвитку військової науки, психології управління, соціально-психологічних аспектів функціонування військових колективів, а також потреб забезпечення морально-психологічного стану персоналу [Пилипчук, 2025; Романюк, & Дегтяр, 2025]. Усе це зумовлює необхідність цілеспрямованого формування у майбутніх офіцерів тактичного рівня здатності до організації психологічної підтримки (ПЗ) підлеглих, розвитку лідерських якостей, комунікативної компетентності та вмінь приймати ефективні рішення в умовах невизначеності та підвищеного психологічного навантаження. Водночас додатково потребує уваги і зміцнення існуючої системи психологічної підтримки (ПЗ) персоналу (особового складу) військових частин (підрозділів) військ (сил) ЗСУ та ІССО. Важливою

складовою цієї системи повинна стати посилена ідеологічна основа, що сприяє формуванню світогляду воїна-захисника, патріота і громадянина, який чітко усвідомлює свою відповідальність за оборону держави. Ця складова має інтегруватися в усі аспекти бойової (службово-бойової) діяльності, бойової підготовки й повсякденної діяльності військ сил оборони держави.

Підготовка майбутніх офіцерів тактичного рівня до організації психологічної підтримки (ПЗ) персоналу в процесі професійної підготовки розглядається як двоєдиний процес. Як стверджують О. Кокун та співавтори, психологічна підготовка, з одного боку, є системою педагогічних методів, засобів і технологій освітнього впливу, які реалізуються викладацьким і командним складом та спрямовані на формування інтегрованих професійно-особистісних якостей курсантів. Ці впливи забезпечують розвиток здатності ефективно діяти в умовах високого психологічного навантаження, підтримувати морально-психологічний стан підлеглих і якісно виконувати бойові (службово-бойові) завдання. З іншого боку, це цілеспрямований процес саморозвитку майбутніх офіцерів, у межах якого вони вдосконалюють власні особистісні ресурси, емоційну стійкість, лідерські та комунікативні якості, необхідні для успішної організації психологічної підтримки (ПЗ) персоналу [Кокун, та ін., 2021].

У процесі психологічної підготовки важливе значення має моделювання умов, максимально наближених до реальної бойової (службово-бойової) діяльності. Спочатку, на думку В. Бойко та Р. Хомчак, необхідно використовувати відносно прості навчальні ситуації, поступово ускладнюючи їх до рівня комплексних професійних завдань. Такий підхід забезпечує поетапне формування стресостійкості, здатності до прийняття рішень у невизначених умовах та розвитку навичок психологічної саморегуляції [Бойко, & Хомчак, 2017]. Водночас принципово важливо уникати надмірного психологічного тиску на здобувачів освіти, формуючи в них конструктивне ставлення до труднощів і готовність до їх подолання.

Психологічна складова підготовки офіцерів передбачає застосування спеціально організованих навчальних впливів, серед яких: тренування в ускладнених умовах, моделювання чинників стресу, відпрацювання дій у ситуаціях дефіциту часу, аналіз типових і критичних службових ситуацій, а також використання навчальних матеріалів візуального характеру [Організація психологічної підготовки, 2023]. Такий комплекс заходів сприяє формуванню психологічної готовності до дій у складних умовах професійної діяльності.

Отже, створення освітнього середовища, максимально наближеного до реальних умов бойової (службово-бойової) діяльності, є ключовим чинником формування готовності майбутніх офіцерів до ефективно організації психологічної підтримки персоналу. Зміст професійної підготовки при цьому безпосередньо визначається специфікою майбутньої професійної діяльності офіцерів тактичного рівня у військових частинах (підрозділах) військ (сил) ЗСУ та ІССО.

У цьому контексті особливого значення набуває розгляд педагогічної системи підготовки офіцерів тактичного рівня з організації психологічної підтримки (ПЗ) персоналу як цілісної, багатокomпонентної структури, що включає взаємопов'язані підсистеми та елементи. Усі вони функціонують у єдності та підпорядковуються спільній меті – забезпеченню якісної професійної підготовки військових, здатних ефективно здійснювати психологічну підтримку (ПЗ) особового складу в умовах бойової (службово-бойової) діяльності. Вона базується на цілісній концепції професійної підготовки, спрямованої на формування здатності офіцерів ефективно здійснювати психологічний супровід особового складу в умовах бойової (службово-бойової) діяльності.

Розроблена педагогічна система підготовки офіцерів тактичного рівня до організації психологічної підтримки (ПЗ) персоналу в ЗСУ та ІССО має цілісну структуру та охоплює такі взаємопов'язані блоки: цільовий, методологічний, організаційно-методичний, процесуально-діяльнісний і контрольньо-діагностичний (рис. 1). Її побудова зумовлена необхідністю забезпечення готовності офіцерів до ефективної психологічної підтримки (ПЗ) особового складу в умовах професійної діяльності, зокрема в стресогенних та бойових ситуаціях.

Рис. 1 Структура педагогічної системи підготовки офіцерів тактичного рівня до організації психологічної підтримки (психологічного забезпечення) персоналу в умовах професійної діяльності в Збройних Силах та інших складових сил оборони України

Цільовий блок виконує системотвірну функцію та визначає стратегічні орієнтири підготовки офіцерів тактичного рівня. Він передбачає формування готовності до організації психологічної підтримки (ПЗ) персоналу, визначення

нормативно-правової основи діяльності. Саме цей блок задає логіку функціонування всієї системи та визначає очікувані результати підготовки.

Методологічний блок відображає обрані в межах дослідження закономірності, методологічні підходи, а також загальнонаукові та специфічні принципи підготовки офіцерів тактичного рівня до організації психологічної підтримки (ПЗ) персоналу.

Організаційно-методичний блок охоплює сукупність педагогічних умов, форм, методів і засобів підготовки офіцерів до виконання завдань психологічної підтримки (ПЗ). У межах цього блоку забезпечується інтеграція теоретичної та практичної складових підготовки, оптимізація навчальної, службової, виховної та тренувальної діяльності. Особлива увага приділяється використанню сучасних освітніх технологій, моделюванню професійних ситуацій, тренінговим формам роботи та розвитку навичок психологічної взаємодії з персоналом.

Процесуально-діяльнісний блок передбачає безпосередню підготовку майбутніх офіцерів до виконання функцій організації психологічної підтримки (ПЗ) в умовах бойової (службово-бойової) діяльності. Він передбачає навчальну, практичну, тренувальну та науково-дослідну діяльність, спрямовану на формування професійних умінь і навичок. У межах цього блоку офіцери набувають досвіду управління підрозділом з урахуванням психологічних чинників, розвитку стресостійкості, комунікативної компетентності та здатності приймати рішення в умовах невизначеності.

Контрольно-діагностичний блок забезпечує оцінювання рівня сформованості готовності офіцерів до організації психологічної підтримки (ПЗ) персоналу. Він передбачає використання системи критеріїв, показників і рівнів оцінювання, а також здійснення моніторингу та корекції результатів підготовки. За підсумками реалізації цього блоку визначається ефективність функціонування педагогічної системи та необхідність внесення змін до її компонентів.

Таким чином, запропонована педагогічна система є цілісною та динамічною, а її структурні блоки забезпечують поетапне формування професійної готовності офіцерів тактичного рівня до організації психологічної підтримки (ПЗ) персоналу в силах оборони.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розроблена педагогічна система підготовки офіцерів тактичного рівня до організації психологічної підтримки (ПЗ) персоналу в ЗСУ та ІССО є не лише структурованою моделлю професійної підготовки, а й важливим пізнавально-методичним інструментом, який виконує низку взаємопов'язаних функцій: евристичну (забезпечення можливості здобування нових науково обґрунтованих знань щодо організації підготовки майбутніх офіцерів до здійснення психологічної підтримки (ПЗ) персоналу в умовах сучасного освітнього та військово-професійного середовища); нормативну (забезпечує її використання як основи для проектування та організації освітнього процесу у ВВНЗ (ЗВО), визначає логіку, структуру та зміст підготовки офіцерів тактичного рівня з урахуванням вимог

професійної діяльності); роз'яснювальну (встановлення та інтерпретація взаємозв'язків між компонентами професійної підготовки). Ефективність запропонованої системи визначається тим, що окремі її складові набувають повноцінної результативності лише у їх системній взаємодії. Саме інтеграція цих елементів забезпечує формування цілісної системи професійної підготовки майбутніх офіцерів тактичного рівня до виконання завдань психологічної підтримки (ПЗ) в умовах бойової (службово-бойової) діяльності.

Подальші перспективи наукових досліджень вбачаємо у застосуванні методу педагогічного моделювання для обґрунтування логічної структури взаємодії чинників, що впливають на процес професійної підготовки офіцерів тактичного рівня. Він дає змогу цілісно відобразити структуру системи, її внутрішні зв'язки та механізми функціонування на основі єдності мети, завдань, змісту, організаційних форм і критеріїв ефективності підготовки.

Література

1. Бойко В., Хомчак Р. Психологічна підготовка військових фахівців у конфліктах сучасності. *Військова освіта*. 2017. № 2 (36). С. 19–27. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2017-2/19-27>
2. Клачко В., Білявець С., Діденко О., Дем'янюк Ю. Стан, проблеми та перспективи трансформації військової освіти в контексті реалізації стандартів НАТО. Збірник наукових праць *Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*. 2022. Вип. 1(28). Ч. 1. С. 90–104.
3. Кокун О. М., Мороз В. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С. Формування психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань за призначенням : метод. посіб. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2021.
4. Кучерявий А. О. Психологічна підготовка військовослужбовця в системі педагогічної діяльності військового лідера. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2022. № 3 (51). С. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2022.51.5-10>
5. Організація психологічної підготовки у Збройних Силах України: методичний посібник / За ред. генерал-майора В. Клочкова. Київ: «Центр учбової літератури», 2023. 325 с.
6. Пилипчук Я. В. Військова психологія та педагогіка у змісті українських навчальних посібників і підручників. *Імідж сучасного педагога*. 2025. № 5 (224). С. 84–91. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-5\(224\)-84-91](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-5(224)-84-91)
7. Пилипчук Я. В., Ростока М. Л., Коваленко І. Е. Українська система підготовки військових психологів: періодизація через призму історіографії. *Вісник аграрної історії*. 2024. Вип. 47–48. С. 293–315.

8. Рахманов В. Забезпечення якості вищої військової освіти та проблеми розвитку професійної військової освіти в Україні. *Військова освіта*. 2023. Вип. 1 (47). С. 242–253.
9. Рижиков В., Діденко О. Застосування системного підходу в процесі формування готовності майбутніх офіцерів ЗСУ до професійної діяльності: теорія і практика. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: військово-спеціальні науки*. 2021. Т. 1. Вип. 45. С. 24–28.
10. Романюк І. М., Дегтяр О. А. Зарубіжний досвід підготовки офіцерів тактичного рівня до професійної діяльності: організація психологічної підтримки персоналу в силах оборони України. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 12(42). С. 1916-1925. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-12\(42\)-1916-1925](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-12(42)-1916-1925)
11. Семененко О. Психолого-педагогічна підтримка в умовах воєнного стану. *Social Development and Security*. 2025. Т. 15, № 2. С. 327–335. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.2.25>
12. Polusny, M. A., & Erbes, C. R. A dynamic, multilevel approach to conceptualising and designing resilience research in the context of military stress. *Stress and Health*. 2023. Vol. 39. P. 40–47. DOI: 10.1002/smi.3277.

References

1. Boiko, V., Khomchak, R. (2017). Psykholohichna pidhotovka viiskovykh fakhivtsiv u konfliktakh suchasnosti [Psychological training of military specialists in contemporary conflicts]. *Viiskova osvita*, 2(36), 19–27. <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2017-2/19-27> [In Ukrainian].
2. Klachko, V., Biliavets, S., Didenko, O., Demianiuk, Yu. (2022). Stan, problemy ta perspektyvy transformatsii viiskovoi osvity v konteksti realizatsii standartiv NATO [State, problems and prospects of transformation of military education in the context of NATO standards implementation]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Serii: pedahohichni nauky*, 1(28), 90–104 [In Ukrainian].
3. Kokun, O. M., Moroz, V. M., Pishko, I. O., Lozinska, N. S. (2021). *Formuvannia psykholohichnoi hotovnosti viiskovosluzhbovtiv do vykonannia zavdan za pryznachenniam [Formation of psychological readiness of military personnel to perform assigned tasks]*. Kyiv: NDTs HP ZSU [In Ukrainian].
4. Kucheriavyi, A. O. (2022). Psykholohichna pidhotovka viiskovosluzhbovtiv v systemi pedahohichnoi diialnosti viiskovoho lidera [Psychological training of a serviceman in the system of pedagogical activity of a military leader]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Viiskovo-spetsialni nauky*, 3(51), 5–10. <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2022.51.5-10> [In Ukrainian].
5. Orhanizatsiia psykholohichnoi pidhotovky u Zbroinykh Sylakh Ukrainy: metodychnyi posibnyk [Organization of psychological training in the Armed

- Forces of Ukraine: methodological manual] / Za red. V. Klochkova. (2023). Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury [In Ukrainian].
6. Pylypchuk, Ya. V. (2025). Viiskova psykholohiia ta pedahohika u zmisti ukrainskykh navchalnykh posibnykiv i pidruchnykiv [Military psychology and pedagogy in Ukrainian textbooks and manuals]. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, 5(224), 84–91. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-5\(224\)-84-91](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-5(224)-84-91) [In Ukrainian].
  7. Pylypchuk, Ya. V., Rostoka, M. L., Kovalenko, I. E. (2024). Ukrainska systema pidhotovky viiskovykh psykholohiv: periodyzatsiia cherez pryzmu istoriohrafii [Ukrainian system of training military psychologists: periodization through historiography]. *Visnyk ahrarnoi istorii*, 47–48, 293–315 [In Ukrainian].
  8. Rakhmanov, V. (2023). Zabezpechennia yakosti vyshchoi viiskovoi osvity ta problemy rozvytku profesiinoi viiskovoi osvity v Ukraini [Quality assurance of higher military education and problems of professional military education development in Ukraine]. *Viiskova osvita*, 1(47), 242–253 [In Ukrainian].
  9. Ryzhykov, V., Didenko, O. (2021). Zastosuvannia systemnoho pidkhotu v protsesi formuvannia hotovnosti maibutnykh ofitseriv ZSU do profesiinoi diialnosti: teoriia i praktyka [Application of the system approach in forming readiness of future AFU officers: theory and practice]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka: viiskovo-spetsialni nauky*, 1(45), 24–28 [In Ukrainian].
  10. Romaniuk, I. M., Diieghtiar, O. A. (2025). Zarubizhnyi dosvid pidhotovky ofitseriv taktychnoho rivnia do profesiinoi diialnosti: orhanizatsiia psykholohichnoi pidtrymky personalu v sylakh oborony Ukrainy [Foreign experience of training tactical-level officers for professional activity: organization of psychological support]. *Aktualni pytannia u suchasni nautsi*, 12(42), 1916–1925. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-12\(42\)-1916-1925](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-12(42)-1916-1925) [In Ukrainian].
  11. Semenenko, O. (2025). Psykholoho-pedahohichna pidtrymka v umovakh voiennoho stanu [Psychological and pedagogical support under martial law]. *Social Development and Security*, 15(2), 327–335 <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.2.25> [In Ukrainian].
  12. Polusny, M. A., Erbes, C. R. (2023). A dynamic, multilevel approach to conceptualising and designing resilience research in the context of military stress. *Stress and Health*, 39, 40–47 <https://doi.org/10.1002/smi.3277>